

ность, обычай, обвинение, ответственность, правило, правда, право, правосудие, преступление, приговор, признание и др.

Заключение. Юридические концепты – это в большей степени единицы мышления и только потом единицы памяти, так как основная цель концептов – обеспечить процесс юридического мышления, структурировать и систематизировать юридические знания. Юридический концепт – обработанный в результате мыслительной деятельности человека продукт отражения существующей юридической действительности.

1. Попова, З. Д. Введение в когнитивную лингвистику: [учебное пособие] / отв. ред. М. В. Пименова. – Кемерово: ИПК “Графика”, 2004. – 210 с.
2. Попова, З. Д. Когнитивная лингвистика / З. Д. Попова, И. А. Стернин. – М.: АСТ: Восток-Запад, 2010. – 314 с.

НАВОШТА СУЧАСНЫМ АЎТАРАМ “ТРЭШ” І “ЎЭЛКАМ”?

Гір’ятовіч В.В.,

студэнтка 4 курса ВДУ імя П.М. Машэрава, г. Віцебск, Рэспубліка Беларусь

Навуковы кіраўнік – Арыямёнак Г.А., канд. філал. навук, дацэнт

Сучасныя аўтары тэкстаў публіцыстычнага і мастацкага стылю для дасягнення кантакту з чытачом і падтрымання яго ўвагі выкарыстоўваюць не толькі візуальныя, але і вербальныя элементы выразнасці. Перш за ўсё гэта вобразныя мастацкія сродкі, прыхаваны падтэкст, а таксама розныя спосабы сацыяльнай, этычнай і інтэлектуальнай ацэнкі рэчаіснасці. У выніку ўзнікаюць тэксты, якія з’яўляюцца яскравым прыкладам узаемадзеяння кадыфікаванай кніжнай мовы і нелітаратурнай лексікі (жарганізмаў, прафесіяналізмаў, адзінак моладзевага слэнгу). Пры гэтым гаворка ідзе ўжо не пра засмечванне мовы, а пра змяненне літаратурных нормаў адпаведных стыляў.

Актуальнасць даследавання вызначаецца тым, што ў наш час працэс жарганізацыі закранае не толькі вуснае маўленне (што было характэрнай з’явай для пачатку ХХІ стагоддзя), але і публіцыстычныя і мастацкія выданні, якія, бесспрэчна, з’яўляюцца эталонам літаратурнай мовы. Аднак гэтая з’ява звяртае на сябе меншую ўвагу даследчыкаў, чым, напрыклад, моладзевая ці студэнцкая жаргонная лексіка. Выбар тэмы тлумачыцца яе надзённасцю і недаследаванасцю; матэрыялы будуць карыснымі як для філолагаў, так і для аўтараў, якія працуюць над стварэннем мастацкіх або публіцыстычных тэкстаў.

Мэта даследавання – вызначыць адметнасці семантыкі і прагматыкі жаргонных адзінак у тэкстах сучасных беларускамоўных перыядычных выданняў і мастацкіх творах.

Матэрыял і метады. Матэрыялам для даследавання выступае беларускамоўная жаргонная лексіка, зафіксаваная на старонках разнастайных перыядычных выданняў (аналізаваліся сайты <https://nn.by/>, <https://34mag.net/> і некаторыя іншыя), а таксама ў мастацкіх тэкстах сучасных беларускіх пісьменнікаў. Для разгляду і апрацоўкі моўных фактаў выкарыстаны апісальна-класіфікацыйны, тлумачальна-аналітычны, супастаўляльны метады.

Вынікі і іх абмеркаванне. Пры аналізе асаблівасцей семантыкі і прагматыкі беларускамоўных жарганізмаў заўважаецца адрозненне іх ад іншых лексічных адзінак у сэнсавым напавенні і мэтавым плане выкарыстання. Жаргонныя адзінкі засяроджаны на чалавеку, скіраваны на выражэнне суб’ектыўнага стаўлення моўніка да з’яў рэчаіснасці, побыту і адносін у соцюме. Па гэтай прычыне дадзены клас лексікі з’яўляецца больш эмацыйна насычаным.

Важнымі фактарамі функцыянавання жарганізмаў у беларускамоўнай перыядыцы і мастацкай літаратуры з’яўляюцца **часцінамоўная прыналежнасць і тэматычная разнастайнасць** жаргоннай лексікі, якія звязаны адносінамі ўзаемаўплыву.

Большасць прыкладаў жаргоннай лексікі – гэта назоўнікі, якія, у сваю чаргу, можна падзяліць на пэўныя тэматычныя групы. Па-першае, гэта словы, якія служаць для называння асоб: *бро* (34mag.net, “...Майму кітайскаму *бро* прыходзіцца пакінуць тут сваю мабілу”), *рабяты* (Наша ніва, “Такія простыя харошыя *рабяты*”). У маўленні прыклады з дадзенай групы часцей ужываюцца ў звароце да суразмоўцаў.

Наступная тэматычная група – гэта абстрактныя назойнікі, што служаць для выражэння пачуццяў, апісання эмацыйнага стану моўніка: **аблом** (Наша ніва, “Першы беларускі аблом: Новікава заняла 7-е месца”), **трэш** (Наша ніва, “Трэш Перамогі: крабы ваявалі, бананы памагалі”).

Яшчэ адным пашыраным класам жарганізмаў з’яўляюцца дзеясловы: **трындзець** (В. Мудроў, “...тут ужо можа *трындзець* цэлую гадзіну”), **тыбздзіць** (М. Шчур, “...ці адкуль вы ўласна *тыбздзіце* кантэнт...”). Сярод названай групы слоў большасць прыкладаў дае негатывную ацэнку падзей, дзеянняў або выражае звыкласць ці непатрэбнасць таго, што адбываецца.

У складзе жарганізмаў вылучаюцца таксама прыслоўі і словы, блізкія да іх па лексічным значэнні: **феерычна** (Наша ніва, “Чыноўніца *феерычна* адказала на беларускамоўны зварот”), **ўэлкам** (М. Шчур, “Дастаткова зарэгістравацца на сайце Балбаттранс.ком – і *ўэлкам* ін клуб”). Варта адзначыць, што большасць лексем з названай групы ўвогуле маюць становачую канатацыю, аднак у кантэксце яны выкарыстоўваюцца з адценнем іроніі і таму набываюць амаль што супрацьлеглае значэнне.

Прыметнікі не маюць дастатковага пашырэння сярод жарганізмаў. Гэта і зразумела, бо любы жаргонны лексемы ў сваёй сэнсавай структуры ўжо нясуць значэнне ацэнкі, пэўную экспрэсію, і таму не ўзнікае асаблівай патрэбы ў падборы да іх дадатковых азначэнняў.

Жарганізм надзецца значная роля ў эмацыйнай арганізацыі твораў публіцыстыкі і мастацкай літаратуры. У жаргоннай лексіцы аўтары тэкстаў бачаць якасны сродак прыцягнення ўвагі чытачоў, а таксама ўласнага самавыяўлення ў адносінах да канкрэтнай тэмы. Акрамя гэтага адпаведныя лексічныя адзінкі могуць ужывацца для стварэння інтрыгуючага загаловка. Падобныя лексемы, вынесеныя ў заглавак, выступаюць своеасаблівым сэнсавым сігналам, адмысловым лінгвістычным актуалізатарам пэўнай праблемы [1, с. 128].

Выкарыстанне нехарактэрных пісьмоваму стылю моўных адзінак, іх варыянтаў, памылковых словаформаў стварае ўражанне нязмушанасці, непадрыхтаванасці, шчырасці надрукаванага паведамлення. Тым самым узрастае давер чытача да крыніцы інфармацыі.

Асноўная ж функцыя жарганізмаў выяўляецца ў непасрэдным сцвярджэнні непаўторнасці, адметнасці асобнай сацыяльнай групы. У мастацкай літаратуры названая функцыя заключаецца ў характарыстыцы герояў праз стылізацыю іх маўлення: у лексічным запасе персанажаў заўважаюцца элементы таго сацыяльнага асяродку, да якога адносіць сябе герой. У гэтым выпадку выкарыстанне жарганізмаў з’яўляецца дзейсным стылістычным сродкам. Прыкладамі з’яўляюцца элементы **моладзевага слэнгу**, які выкарыстоўваюць аўтары друкаваных тэкстаў для апісання адпаведных рэалій, перадачы атмасферы, якая пануе ў асяроддзі падлеткаў: **запасці** (Ю. Станкевіч, “*Запала* на цябе?”), **снобскі** (М. Шчур, “...які-небудзь *снобскі* арт-гаўзавы ацтой...”). Адзінкі **камп’ютарнага жаргону** часцей трапляюцца ў тэкстах, прысвечаных сучасным тэхналогіям і сёвіву: **дэдлайн** (В. Кустава, “Прайшлі *дэдлайны!*”), **загугліць** (М. Шчур, “...замест выразу «праца ў Празе» *загугліў* «вэкэйшнз»”). У артыкулах ці творах, якія маюць на мэце апісанне крымінальных падзей, побыту злачынцаў ці ахоўнікаў правапарадку, можна знайсці лексемы з **крымінальнага жаргону, аргю**.

Заклучэнне. Багацце прааналізаванага матэрыялу дае магчымасць выявіць асноўныя з’явы ў семантыцы і прагматыцы жарганізмаў беларускай мовы пачатку XXI стагоддзя:

➤ жарганізмы як лексічная група засяроджаны на чалавеку і адлюстроўваюць суб’ектыўнае стаўленне моўніка да з’яў рэчаіснасці, побыту і адносін у соцыуме. Па гэтай прычыне жаргонная лексіка з’яўляецца ў вялікай ступені эмацыйна насычанай;

➤ жаргонная лексіка, што ўжываецца аўтарамі ў тэкстах публіцыстычнага і мастацкага стылю, мае на мэце зрабіць тэкст цікавым, прыцягальным для сучасных чытачоў; служыць для самавыяўлення аўтара тэксту ў сувязі з праблемамі, пра якія ён піша. У той жа час імкненне да нязмушанасці дыялогу з чытачом значна ўплывае на псіхалагічнае стаўленне грамадства да мовы ў плане яе лібералізацыі.

1. Бабіч, Ю.М. Роля некадыфікаванай лексікі ў загаловку публіцыстычнага тэксту / Ю.М. Бабіч // Наука – образованию, производству, экономике : материалы XIX (66) Регион. науч.-практ. конференции преподавателей, науч. сотрудников и аспирантов. – Витебск, 13–14 марта 2014 г. : в 2 т. / Витебск : ВГУ имени П.М. Машерова, 2014. – Т. 1. – С. 128–130.
2. Цярэшчанка, Я.А. Жаргонная лексіка ў мове сучаснай моладзі / Я.А. Цярэшчанка // Диалог языков и культур : сб. материалов I Междунар., VII Респ. студ. чтений, Минск, 22 нояб. 2017 г. / Белорус. гос. мед. ун-т ; отв. ред. Т.Н. Мельникова. – Минск : БГМУ, 2018. – С. 34–37.